

Asia: VN/13190/2020

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: pakkokeinolain muutostarpeet

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausuntonne yleisesti mietinnöstä

Mietintö on hyvin tehty ja siinä on käsitelty kattavasti ne asiat, joiden osalta on muutostarpeita. Muutostarpeet on myös kattavasti kartoitettu. Ehdotukset ovat lähtökohtaisesti perusteltu hyvin ja kattavasti sekä säännösmuutosehdotukset on kirjoitettu asianmukaisen täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Myös arviot suhteessa perustuslakiin on tehty ansiokkaasti.

Mietinnössä olisi tarvetta selvemmin selvittää miten paljon lisäresurssien tarvetta ja mille toimijalle muutosehdotukset aiheuttavat. Muutoksia ehdotetaan molempiin suuntiin eli on sekä tehtäviä lisääviä ja vähentäviä. Viimeistään hallituksen esityksessä ne on selvitettävä pakkokeino- ja viranomaiskohtaisesti, jotta uudistukset onnistuisivat käytännössä.

Mietinnössä on nostettu esille myös useita asioita, joiden muutostarpeiden jatkokäsittely on siirretty erikseen valmisteltaviksi. Useissa tapauksissa olisi kuitenkin järkevää, että ne valmistelut tehdään jo tässä yhteydessä taikka ainakin niiden tulisi olla mukana mahdollisessa hallituksen esityksessä. Näin vältettäisiin pakkokeinolain muutostarpeita heti pikaisesti.

Mietinnössä käsitellään useita asioita, joiden muutoksiin on kiireellistä tarvetta ja siten mietinnön ehdotukset on tärkeää saada pikaisesti voimaan.

2. Lausuntonne pakkokeinolain 2 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotukset ovat kannatettavia.

Oikeuteen tuotavat henkilöt, poliisilain muutostarpeet sekä pakkokeinolain muutostarpeet kiinni pitämisestä oikeudenkäyntiä varten. Nämä asiat, joita käsitellään erillisissä työryhmissä, olisi hyvä saada käsiteltäviksi yhdessä, kun mietinnön ehdotuksia viedään eteenpäin hallituksen esitykseksi. Sama koskee tutkinta-arestin muutostarpeita. Tärkeää joka tapauksessa on se, että teknisen valvontavälineen asentamista varten on riittävät kiinniottamissäännökset sekä se, että laitteiden irrottaminen yms. tarkoittaa ehtojen rikkomista.

Pidättämispäätöksen kirjallinen ilmoittaminen on kannatettavaa ja selkeyttää tilannetta.

3. Lausuntonne pakkokeinolain 3 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotukset ovat kannatettavia lukuun ottamatta sitä kantaa, ettei syyttäjä saisi kannella vangitsemisessa hylätystä erityisestä edellytyksestä.

Vangitsemisasiossa esitettävä selvitys. Perustelut ovat vakuuttavat, ettei muutostarpeita ole käsittelyssä esitettävästä selvityksestä. Ensinnäkään ei ole syytä muuttaa tilannetta sen osalta, että käsittely perustuu ainoastaan kirjalliseen menettelyyn. Henkilötodistelun säännöllinen vastaanottaminen muuttaisi käsittelyn todellisuudessa syyteasian ennakkokäsittelyksi eikä sellaiseen menettelyyn ole tarvetta eikä mahdollisuutta. Jos tilanne muutettaisiin sellaiseksi, että henkilötodistelu otetaan säännöllisesti vangitsemisoikeudenkäynnissä vastaan, tulisi pohdittavaksi se, että vangitsemisvaatimuksia hoitaisi oikeudessa syyttäjä. Kyse olisi niin isosta muutoksesta toimintatapana ja se vaikuttaisi myös huomattavasti syyttäjien resurssitarpeisiin, ettei sitä ole mahdollista ilman tarkempaa selvitystä tehdä.

Muiden henkilöiden kuulustelujen tutustumisoikeuden osalta pakkokeinolain 4 luvun 15 §:ssä on asiasta säännökset eikä esiin ole tuotu perusteita muuttaa sääntelyä. Vapaa kuulusteluihin tutustuminen kaikille osapuolille heti kuulustelujen jälkeen haittaisi huomattavasti tutkintaa ja lisäisi merkittävästi vaaraa kuultujen henkilöiden painostamiseen varsinkin tilanteessa, joissa kaikista selvitettävistä asioista ei ole ehditty henkilöitä kuulemaan. Tällaiseen muutokseen ei ole perusteita.

Jos olisi oikeus rajoittamatta tutustua niihin henkilöiden kuulemisiin, joihin vangitsemiskäsittelyssä viitataan, olisi olemassa samat edellä kuvatut vaarat. Toisaalta sellainen muutos aiheuttaisi myös vaaran, ettei sen vuoksi viitattaisi kuulusteluihin. Ei ole järkevää tehdä sellaista säännösmuutosta, ettei asiaan olennaisesti vaikuttaviin asioihin viitattaisi sen vuoksi vangitsemishakemuksissa ja -käsittelyissä.

Vangitsemisasiain käsitteleminen kansliassa ilman tuomioistuimen istuntokäsittelyä. Asialle esitetään edellytykseksi se, että henkilö, jota asia koskee siihen suostuu ja tuomioistuin harkitsee toimintatavan soveliaaksi. Muutosehdotus on kannatettava. Se poistaa ns. ”turhia” pääkäsittelyitä ja osapuolilla on joka tapauksessa mahdollisuus kirjallisesti lausua etukäteen asiasta. Kannatettavana

on myös pidettävä täsmennystä siitä, että kanssavangitulla on mahdollisuus saattaa oman vangitsemisen edellytykset oikeuden harkittavaksi, jos toinen epäilty on mielentilatutkimuksessa.

Muutoksenhaku vangitsemisvaatimuksen hylätyistä perusteista. SSY on eri mieltä mietinnön ehdotuksesta. Kun haettu vangitsemisvaatimuksen erityinen edellytys on hylätty tulisi siitä olla syyttäjällä oikeus kannella. Kyse ei ole lopputuloksesta kantelemisesta, vaan hylätyn erillisen edellytyksen saattamisesta ylempään tuomioistuimen arvioitavaksi. Lähtökohtaisesti samanlainen tilanne on jo rikosasioiden kohdalla, jos esimerkiksi rikoksen kvalifiointiperuste hylätään.

4. Lausuntonne pakkokeinolain 4 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotukset ovat kannatettavia, mutta yhteydenpidon rajoittamisen osalta on asioita, joita on syytä pohtia tarkemmin.

Yhteydenpidon rajoittaminen. Mahdollisuus yhteydenpidon rajoittamiseen nimeämättömään henkilöpiiriin tulee aina olla olemassa, muutoinhan tilanne voi olla sellainen, että nimetään todella suuri määrä henkilöitä ja pakkokeinon haetaan usein muutoksia vain sen vuoksi, että esimerkiksi vankilassa olevat henkilöt vaihtuvat. Sellainen rasittaisi turhaan ja kohtuuttomasti oikeusjärjestelmää eikä sellaiseen muutokseen ole tarvetta. Pohdittavana voisi olla myös se, että henkilöpiiri rajoitetaan jossakin toimipisteessä oleviin henkilöihin, jolloin nimiä ei tarvittaisi.

Tutkinnassa voi olla hyvin merkityksellistä, ettei tietoa pystytä välittämään välikäsien kautta ja toisaalta sen mahdollisuuden estäminen myös vähentää mahdollisuutta ulkopuolisten joutua painostamisen alaiseksi. Painostaminen voi olla käytännön elämässä hyvin vakavaa ja kohdistua myös painostettavien läheisiin. Tällaisia tilanteita tulee pyrkiä välttämään ja estää myös sellaisten tilanteiden aiheutuminen.

On myös hyvä, että tuodaan esille sitä, että yhteydenpidon rajoittamisen tavat voivat olla erilaisia eri henkilöillä. Valvotut yhteydenpidon rajoitukset ovat hyvä välimuoto. Kun mietinnössä puhutaan, että voidaan sallia määrätyt yhteydenpitotavat olisi hyvä selkeämmin todeta, että tarkoittaako asia myös valvottua tapaamista.

Selkeää on myös se, että valvontavastuu annetaan vapautensa menettäneiden säilyttämisestä vastaaville tahoille ja tutkinnasta toisaalta vastaa eri viranomaistaho.

5. Lausuntonne pakkokeinolain 5 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotukset ovat kannatettavia.

Tehostettu matkustuskielto. Tärkeä tarkennus ja uudistus on se, että teknisen valvontavälineen asentamista varten kiinniotosta on riittävät säännökset sekä se, että laitteiden irrottaminen yms. tarkoittaa ehtojen rikkomista.

Matkustuskielto. 8 ja 9 §:ien yhdistäminen ja epämääräisen 60 päivän määräajan kumoaminen on hyvin kannatettava ehdotus. Tilanne selkeytyisi muutoksella huomattavasti.

6. Lausuntonne pakkokeinolain 6 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotukset ovat kannatettavia, mutta tässä luvussa ja muissakin luvuissa missä samaa asiaa käsitellään, on vielä pohdittava tarkemmin, kenelle tuomioistuinkäsittelystä tulee ilmoittaa.

Lainvoimaisen tuomion jälkeen tapahtuvan jäädyttämisen osalta olisi hyvä saada ehdotus käsiteltäviksi yhdessä, kun mietinnön ehdotuksia viedään eteenpäin hallituksen esitykseksi. Näin ollen erillisen työryhmä tulisi nopeasti määrätä asiaa ratkaisemaan. Lainsäädännön tulisi kattaa myös harvinaiset, mutta usein myös hyvin hankalat tilanteet. Varsinkin, jos ongelma on jo havaittu, tulee se ratkaista pikaisesti.

Syyttäjän kuuleminen ennen vakuustakavarikkopäätöksen tekemistä on hyvä uudistus. Näin paremmin vältetään myöhemmin tilanteita myös korvausriskin osalta sitä, että syyttäjä mahdollisesti olisi eri mieltä ratkaisusta. Samalla olisi myös mahdollista paremmin käyttää syyttäjän asiantuntemusta esimerkiksi rikoshyödyn määrän arvioinnissa.

Erittäin hyödyllinen muutos ja täsmennys on se, että vakuuden asettamalla ei vakuustakavarikko kumoudu. Tämänhetkinen tilanne aiheuttaa ongelmia sen osalta minkä päätöksen vakuutena vakuus on. Samoin se, että vakuustakavarikon osalta on mahdollista pidentää vakuustakavarikko vuodella kerrallaan taikka toistaiseksi, on käytännön toimintaan oikein hyvä uudistus. Sama koskee myös sitä, että päätös voidaan tehdä kansliassa.

Sen määrittely ketä asia koskee ja se muutos kenellä on etuja valvottavanaan, on asia jonka sisältö tulee vielä määritellä tarkemmin. Tulee muistaa, että asianosainen saa muilta tahoilta salassa pidettävän aineiston käyttöönsä, joten väärinkäytösten estämiseksi tiedonhankinnassa ja levittämisessä, tulee tarkemmin pohtia mikä on se taho, kenellä on etuja valvottavana. Esimerkiksi osamaksulla hankitun esineen omistajalla ei lähtökohtaisesti pitäisi olla etua valvottavana. Tuomioistuimella tulee olla mahdollisuus harkita kenelle käsittelyilmoitus tehdään. Jos asiassa on lukuisia, jopa tuhansia asianomistajia, estyy jo pakkokeinon käyttäminen, jos ilmoitukset on tehtävä kaikille. Säännöksen ei siten tulisi olla ehdoton.

7. Lausuntonne pakkokeinolain 7 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotukset ovat kannatettavia.

Asiaa selkeyttää se, että myös takavarikon kumoamisen jälkeen omaisuuden palauttamisen velvollisuudesta ja menettelystä säädetään eikä se enää perustu ainoastaan käytäntöön. Takavarikon jatkamisen tuomioistuinkäsittely mahdollistuminen kansliakäsittelyssä on kannatettava muutos.

8. Lausuntonne pakkokeinolain 8 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotukset ovat kannatettavia.

Jälkikäteen ilmoitettavan paikkaan kohdistuvan etsinnän säätämistarpeet olisi hyvä saada käsiteltäviksi yhdessä, kun mietinnön ehdotuksia viedään eteenpäin hallituksen esitykseksi. Näin ollen erillisen työryhmä tulisi nopeasti määrätä asiaa ratkaisemaan.

Paikkaan kohdistuvan etsinnän ja laite-etsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi on tarvetta säännellä missä tilanteissa etsinnöistä on oltava oikeus valittaa tuomioistuimeen. Se, että arviointi siirretään toiseen työryhmään pohdittavaksi, ei poista kiireellistä tarvetta selkeyttää sääntelyä.

9. Lausuntonne pakkokeinolain 9 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotukset ovat kannatettavia.

On tarpeellista säätää ja todeta, että henkilötuntemerkkien ottaminen toisen pakkokeinon käyttämistä varten nimenomaisesti todetaan lainsäädännössä. Se, että arviointi siirretään toiseen työryhmään pohdittavaksi, ei poista sitä tarvetta selvittää ja mahdollisesti selkeyttää sääntelyä.

10. Lausuntonne pakkokeinolain 10 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotukset ovat kannatettavia pois lukien osin televalvonnan edellytyksistä.

Biometrinen tietojen hyödyntäminen. Mietinnössä on päädytty siihen, ettei muutostarpeista käsitellä työryhmässä. Asia pitäisi selvittää kuitenkin ripeästi, jotta mahdollinen esitys saada samaan yhteyteen muiden esitysten kanssa.

Telekuuntelun perusterikoksien lisääminen. Ehdotukset lisättävistä rikoksista on kannatettavia. Kyse on hyvin vakavista rikoksista, joiden selvittämistä on suuri ja toisaalta telekuuntelulla niistä on useissa tilanteissa saatavissa merkittävää näyttöä.

Kannatettavaa on myös se, että telepakkokeinot myönnetään henkilön ei laitteen perusteella. Kun lähtökohta on kyseisen henkilön rikosten selvittäminen, on muutos looginen ja myös vähentää merkittävästi uusien lupien hakemistarvetta. Kuitenkin se, että tuntemattoman käyttäjän osalta on peruste edelleen laitekohtainen, on myös loogista ja järkevää.

Määritelmäsäännösten täsmentäminen kuvaavat paremmin tilannetta kuin nykyiset säännökset.

Maalittamisen estäminen on toimivassa yhteiskunnassa hyvin tärkeää. Sen vuoksi ehdotus julkaisemattomien viestien kohdalla televalvontaan on kannatettava. Näin paikataan lainsäädännössä olevaa aukkoa.

Vastoin työryhmä ehdotusta mukaan kuitenkin tulisi ottaa mukaan kunnianloukkaus ja varsinkin vainoaminen. Kunnianloukkauksen osalta viitataan siihen, että asiaan tulisi palata tarkemmin vasta, kun säännöksen syyteoikeusjärjestelyt on pohdittu. Kuitenkin, jos tilanteessa asianomistaja esittää nyt syytepyynnön pitäisi teletietojen hankkimiseen saada mahdolliseksi. Vainoamisen osalta mietinnössä tuodaan selkeästi esille miten vakavasta teosta voi olla kyse ja muutenkin perusteet televalvonnan tarpeellisuudelle.

On erikoista, että sitten päädytään arvioimaan lähinnä onko vainoaminen selvitettävissä muulla pakkokeinolla. Jos epäily pitää telelaitetta mukanaan on erikoista miksei teletietoja voitaisi hankkia. Se perustelu, ettei oikeutta tarvita, koska on mahdollista, että tekijä tai teko saataisiin selville suunnitelmallisella tarkkailulla, on perusteluna erikoinen. Suunnitelmallinen tarkkailu vaatisi etukäteistiedon tekijän liikkumisesta. Samoin televalvontatiedot osoittaisivat huomattavasti selkeämmin vainoamista ja merkittävästi täydentäisivät selvitystä vainoamisesta. Eikä toisen mahdollisen pakkokeinon käyttäminen poista toisen pakkokeinon käyttämisen tarvetta.

Tämän vuoksi muutos tulisi tehdä.

Televalvonta suostumustilanteessa, jossa henkilö on kykenemätön tekemään itseään koskevia päätöksiä terveydentilansa vuoksi, on järkevä muutosesitys.

Rikollisuus lisääntyy tietoverkoissa tällä hetkellä voimakkaasti ja sen vuoksi siihen tulee pystyä puuttumaan ja asialle on selkeä tarve. Muutosehdotus tietoverkoissa tapahtuvaan peitetoimintaan on tarpeellinen ja välttämätön.

Peitetoiminnan lisäedellytysten poistaminen henkirikosten osalta on kannatettavaa. Lisäedellytyksiin ei ole olemassa perusteita, varsinkin huomioiden kyseisten rikosten vakavuus. Peitetoiminnan ns. rikosentekokiellon sääntelyn selkeyttäminen on kannatettavaa.

Ylimääräisen tiedon käyttämiseen esitetyt muutosehdotukset ovat hyvin tarpeellisia ja kannatettavia. Huumausainerikoksen lisääminen on tarpeellista. Lisäksi lahjus- ja virkarikosten kohdalla ei ole olemassa mitään hyväksyttäviä perusteita miksi yhteiskuntaa vakavasti vaarantaviin rikoksiin ei haluttaisi puuttua. Este puuttua, vaikka tieto on olemassa, rapauttaa voimakkaasti rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuutta. Pikemmin tarvetta olisi mahdollistaa ylimääräisen tiedon käyttäminen myös virkavelvollisuuden rikkomisen yhteydessä.

11. Lausuntonne pakkokeinolain 11 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotukset ovat kannatettavia ja tärkeää säätää laissa menettelyt myös alle 15-vuotiaan tehdyn rikollisen teon selvittämisen kohdalla.

12. Lausuntonne oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 16 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ehdotus on kannatettava. Erityinen kotietsintä menettää tehokkuudestaan paljon, kun hakemuksen diaaritiedot tulevat jo julkisiksi. Se aiheuttaa myös sen, että hakemukset joudutaan siirtämään hyvin myöhäiseen ajankohtaan suhteessa toteuttavaan etsintään, mikä aiheuttaa turhia ongelmia itse etsinnän järjestämiselle, jotta ajankohta sopii etsintävaltuutetulle ja asianosaisille. Kyse on usein hyvin vakavista rikosasioista, joiden tutkinta olisi syytä turvata. Käsityksemme mukaan muutos tarkoittaa myös sitä, ettei käsiteltävä asia ole nähtävissä istuntosalin ulkopuolella istuntolistasta. Muutoin muutoksella ei ole merkitystä.

13. Lausuntonne rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 16 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ehdotus on kannatettava.

14. Lausuntonne rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 13 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ehdotus on kannatettava.

15. Lausuntonne rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 19 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ei huomauttamista

16. Lausuntonne rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 31 ja 58 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ei huomauttamista

17. Lausuntonne tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta perusteluineen

Ehdotus on kannatettava.

Tulee kuitenkin muistaa (s. 165), että toimivaltaisen käräjäoikeuden määräytyminen ei voi perustua syyttäjän toimivaltaan. Syyttäjät ovat toimivaltaisia koko maassa. Tehtäviä siirrettäessä syyttäjille on lisääntynyt työmäärä selvitettävä kunnolla ja lisäresurssit annettava syyttäjälaitokselle.

18. Lausuntonne sellaisista mahdollisista pakkokeinoja koskevan lainsäädännön muutostarpeista, joita mietinnössä ei ehdoteta

Esitutkintayhteistyön merkitys esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välillä. Mietinnössä on pohdittu sitä tulisiko olla yleinen ilmoitusvelvollisuus pakkokeinoista syyttäjälle. Asiaa on pohdittu erillisessä mietinnössä. Olisi hyvä saada asia käsiteltäväksi yhdessä, kun mietinnön ehdotuksia viedään eteenpäin hallituksen esitykseksi.

Osallistuvan tietolähteen käyttö ja ilmoitusvelvollisuus tietolähdetoiminnasta sekä peitetoiminta yksittäisen henkirikoksen selvittämisessä ovat asioita, joita tulee selvittää vielä tarkemmin. Ne ovat niin laajoja asioita, että ne tulee tehdä erillään tästä uudistuksesta.

Lainsäädäntömuutokset tulevat aiheuttamaan syyttäjille lisää työtä. Lisääntyvän työn määrä on selvitettävä tarkasti ja siihen on annettava syyttäjälaitokselle lisäresurssit koko lisääntyvän työn osalta.

Voimaantuloajan tulee olla riittävä. Puoli vuotta on minimiaika ja laissa tulee selkeästi säätää miten uudet säännökset suhtautuvat aiempien lakien voimassa vireillä olleisiin asioihin.

Haavisto Jukka
Suomen syyttäjäyhdistys ry